

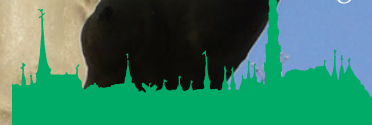
Jaargang 36

juni 2021

nummer 105

Groeininga

Vriendenbulletin

STICHTING VRIENDEN VAN DE STAD GRONINGEN

Colofon

Inhoudsopgave

Colofon

Redactie:

P. J. E. Bootsma
T. van der Meulen
P. H. Pellenbarg
H.Th. van Veen

Ontwerp en vormgeving:
MOTTOW, martijn otto wolf

Redactieadres:

H.W. Mesdagplein 6
9718 HR Groningen
Tel 050 5890776
meulen1@xs4all.nl

Afbeelding omslag:

hoek Abel Tasmanstraat-Van
Speykstraat
Foto: Tom van der Meulen

Kopijdatum nummer 106:
21 augustus 2021

Kopij aanleveren in Word, foto's:
JPEG, Tiff of EPS

Eric Neef

Van de voorzitter

3

Piet Pellenbarg

De naoorlogse wederopbouwarchitectuur in Groningen

4

Pieter Bootsma

De verbouwing van de vroegere Openbare Bibliotheek
voor de huisvesting van de Rechtenfaculteit

8

Tom van der Meulen

Wijkorganisaties 1973-2021: waar komen ze vandaan,
en waar staan ze nu?

11

Pieter Bootsma

Wandelen in coronatijd

17

Activiteiten

18

Correctie

18

Groningana

19

Groninga

Van de Voorzitter

Eric Neef

Wist je dat dan nog niet?

IT IS ALL ABOUT COMMUNICATION! schalde uit de luidsprekertjes van mijn laptop tijdens onze digitale bestuursvergadering. Nou wordt er tijdens onze vergadering alleen ter compensatie van een gebrekkige internetverbinding met stemverheffing gesproken, maar ik heb NIMA-A en communicatie grenst aan marketing, dus open ik hier in het Engels en in KAPITALEN!

De aanleiding om hierover te beginnen? De inhoud van het Vriendenbulletin, of de drukbezochte (>100 deelnemers!) lezing over wederopbouwarchitectuur? Nee, een van onze bestuursleden had de avond tevoren bij toeval vernomen dat hij niet uitgenodigd was voor de klankbordgroep voor de plannen met Stadshavens-Eemskanaal. Onterecht, want hij zit er met drie petten op, ook die van de Vrienden. Dus vroegen we ons af wanneer wie waarover geïnformeerd wordt of gevraagd wordt om mee te denken. Ik dacht aan mijn persoonlijke ervaringen onlangs met de gemeente: grote borden geven aan dat in het Hemelvaartsweekend onze straat wordt opgeknapt. Na twitteren met de gemeente of dat wel klopt en of we niet eerst een brief zouden moeten krijgen, kwam die brief de dag er op. Een andere: de gemeente meldt in haar nieuwsbrief

dat in Zuid een magazine over de plannen met het Stadspark bezorgd is. Niet bij ons is mijn repliek, stuur maar een! Nee, klopt, maar het ligt wel bij supermarkten en is er digitaal. Het is de wereld van het toeval. Je verneemt wat, zoekt wat uit en vraagt na. U kunt er in ieder geval van op aan dat het bestuur voortdurend op het vinkentouw zit waar het gaat om de gemeentelijke ruimtelijke plannen. Schroom niet om ons te attenderen op een en ander! Het is dus niet vanzelfsprekend, maar met regelmaat worden we in een vroeg stadium betrokken bij de planvorming. Bijvoorbeeld in een klankbordgroep voor een "nieuw afwegingskader voor de omgang met niet-monumentale karakteristieke en beeld ondersteunende panden met het oog op het verlenen van een omgevingsvergunning". Of door Vrijdag om geïnformeerd te worden over de verbouw- en nieuwbouwplannen van hun locatie aan de St. Jansstraat. En actueel: vijf jaar geleden is de visie Bestemming Binnenstad (2016) vastgesteld en de gemeente wil nu met gebruikers van de binnenstad en een aantal deskundigen, waaronder de Vrienden als deskundigen uit de erfgoed-sector, in gesprek over de actualisatie van die Binnenstadvisie. Bij een discussie over de omgevingswet sprak ik met een vakgenoot over burgerparticipatie in de ruimtelijke ordening. We waren het er over eens dat die participatie bij de meeste mensen pas 'geactiveerd wordt' op het moment dat de bouwwerkzaamheden op het terrein bij de burens beginnen. Aanvragen voor een omgevingsvergunning ziet men niet, buiten de mensen die direct betrokken zijn zoals architecten en aannemers. Als je al überhaupt weet

waar die informatie te vinden is. Of wordt zoals een wethouder formuleerde, de rol van de gemeente straks beperkt tot het vriendelijk vragen aan de projectontwikkelaar de buurt bij de plannen te betrekken? Volgens mij is het de gemeente die kaders stelt waarbinnen de plannen mogen worden uitgevoerd.

Het actueelste voorbeeld van denken over de inrichting van het Noorden kwam op maandagmorgen 19 april (onthoud die datum!) toen bestuurders van noordelijke overheden het 'Deltaplan woningbouw in Noord Nederland' presenteerden. Het leest als een ronkende reclamefolder: 320.000 woningen bouwen in ruil voor spoorinfrastructuur. Gekozen volksvertegenwoordigers waren pas midden in de nacht per mail geïnformeerd. Niet eerder, dat zou de impact van de boodschap alleen maar afgezwakt hebben en de kans op lekken voor het weekend alleen maar vergroot. Dan 'misten we de belangstelling van de nationale media' hiervoor. Mag de politiek en de inwoner van het Noorden hier ook nog wat van vinden? Of is, wanneer u een heistelling het perceel naast u op ziet rijden, dat de bouwstart van die torenflat die werd aangekondigd in het Deltaplan?

Tot slot: Angeniet Rubingh heeft per 1 januari j.l. het bestuur verlaten. Regelmatig heeft ze aan het Vriendenbulletin bijgedragen, met name met verslagen van wandelingen en lezingen. Ze was zeer betrokken bij de brainstormsessie in 2018. Nu ordent ze nog het archief van de Vrienden om het onder te brengen bij de Groninger Archieven. Angeniet, dank voor je inzet voor de Vrienden!

De naoorlogse wederopbouw architectuur in Groningen

Wat doen we met De Wijert?

Piet Pellenburg

In de naoorlogse jaren tussen 1950 en 1965 werd Groningen in omvang zo goed als verdubbeld, met een krans van nieuwe wijken vooral aan de noord- en zuidkant van de stad. Al die wijken zijn nu, meer dan een halve eeuw later, natuurlijk fors verouderd. Ze ondergaan 'groot onderhoud' waarbij soms grote delen tegen de vlakte gaan, maar ook onderdelen zorgvuldig worden gespaard, met aandacht niet alleen voor de gebouwen zelf maar ook voor de manier waarop ze destijds weldoordacht in de ruimte zijn gearrangeerd. Het is de moeite waard om rekening te houden met die oorspronkelijke bedoelingen, en zo de stedenbouwkundige gedachten uit het verleden in het heden zichtbaar te houden. Architectuurhistoricus Marieke van der Heiden hield er op woensdag 31 maart j.l. een lezing over, georganiseerd door de Vrienden van de Stad in samenwerking met de Bond Heemschut. De lezing vond plaats in de Groninger Archieven, in verband met de COVID19 lockdown zonder publiek, maar doordat ze werd 'gestreamd' bereikte ze toch bijna 500 kijkers. De lezing is trouwens nog steeds te zien via een link op de website van de Groninger Archieven, zie <https://vimeo.com/530211370>. Hier een beknopte samenvatting van het bijzonder interessante verhaal van Marieke van der Heiden, dat zich toespitste op de naoorlogse wijk de Wijert in Groningen-Zuid.

De belangrijkste opgave voor de naoorlogse stedenbouw was het voldoen aan de zeer hoog opgelopen vraag naar huisvesting. Voor de oorlog was al een flinke groei van de stedelijke bevolking ingezet. Na de oorlog kreeg die

groei nog eens een forse duw van de bekende 'babyboom', en dat terwijl de bouwproductie vijf jaar lang had stilgelegen en er ook de nodige schade was aangericht door de oorlogshandelingen, vooral aan het eind direct voorafgaande aan

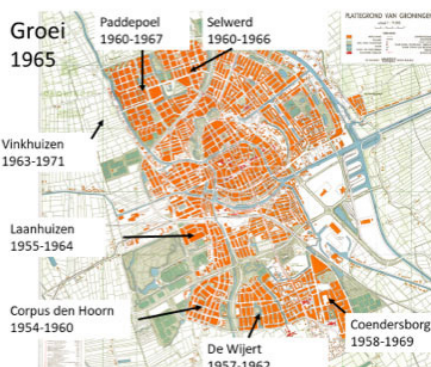
de bevrijding. De woningnood was zeer groot en pijnlijk en heette ook jarenlang (in feite tot de jaren 80) 'volksvijand nummer één' te zijn. Aanvankelijk werd in Groningen gedacht de groei van de woningbouw op te pakken volgens de lijnen van het oude vooroorlogse algemeen uitbreidingsplan van Berlage en Schut uit 1928.

Maar al snel werd dat oude plan vervangen door een nieuw en flexibeler 'structuurplan' (later zouden er meerdere volgen) dat een kortere looptijd had en meer mogelijk maakte. De gewenste snelle bouwproductie werd vooral bereikt door nieuwe bouwsystemen toe te passen, zoals het zeer bekend geworden en door een Groningse aannemer ontwikkelde 'Systeem Rottinghuis'. Bij dit systeem, dat vooral werd gebruikt voor middelhoogbouw (portiek-etagewoningen van drie of vier bouwlagen) worden geprefabriceerde betonnen wanden en vloeren op de bouwplaats met een kraan gemonteerd. De gevelconstructie wordt dan op de bouwplaats gemetseld - iets wat je tegenwoordig veel meer ziet, maar dat toen nog revolutionair was. Tot begin jaren 70 zijn er in Nederland 17.000 van deze Rottinghuis-woningen gebouwd, waarvan ruim een derde deel in Groningen. De bouwblokken werden volgens een vast stramien gearrangeerd - een stramien dat eigenlijk functioneerde als een soort 'stempel' dat voor het vullen van een nieuwe wijk steeds

Groei
1950

Groei
1965

De twee kaarten tonen de groei van de nieuwe uitbreidingswijken van Groningen in de eerste periode direct na de oorlog en de daarna volgende periode 1955-1965

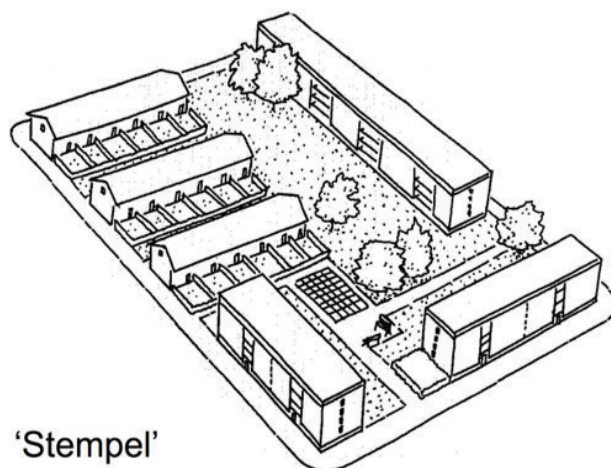
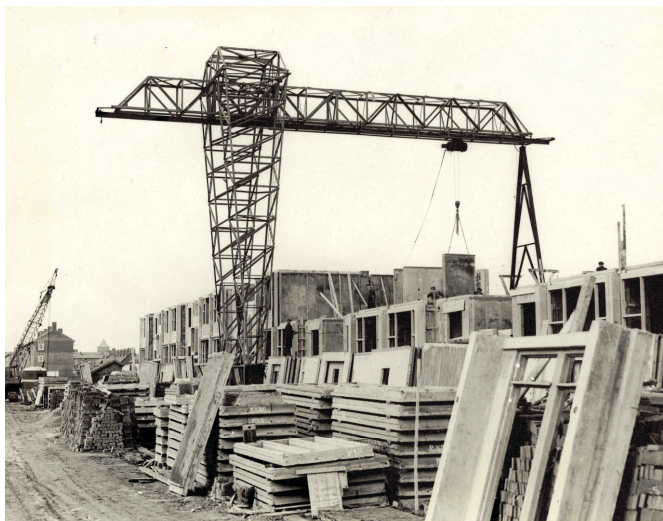
De naoorlogse wederopbouw- architectuur maakt een periode van herwaardering mee. In Groningen is dat ook het geval, bijvoorbeeld met de veelbesproken nieuwbouw langs de west-, noord- en oostzijde van de Grote Markt (zie hierover het overzichtsartikel over ontwikkelingen rond de Grote Markt in Vriendenbulletin nr. 100 (maart 2020)). Hier, maar ook bijvoorbeeld aan de Stoeldraaiersstraat, bevinden zich veel bijzondere en door liefhebbers van wederopbouwarchitectuur bewonderde panden, die de betreffende eigenaren destijds ook met veel trots vervulden en waar nu vaak weer wordt geïnvesteerd in de renovatie. Hiernaast als voorbeeld het bekende winkelpand van Woldring (nu zit daar de 'Pastafabriek').

In Groningen is de wijk De Wijert een zeer gaaf voorbeeld van de op deze wijze bedachte en geplande nieuwe naoorlogse wijken. Ze kreeg ook landelijk aandacht. De grondgedachte van de wijk is al wel te vinden in het oude uitbreidingsplan van Berlage en Schut uit 1928, maar in de latere naoorlogse plantekeningen is gekozen voor een invulling met hoog- en laagbouw arrangementen volgens de wijkgedachte. Eind jaren vijftig ontwierp de stedenbouwkundige Henk Eysbroek de wijk zoals die uiteindelijk is gerealiseerd. Eysbroek assisteerde eerder Lotte Stam-Beese bij het ontwerp van de Rotterdamse wijk Pendrecht. De Wijert is trouwens niet helemaal uitgevoerd zoals de wijk aanvankelijk was getekend. Gaandeweg ontstonden diverse aanpassingen. Niet alle voorzieningen bleken bijvoorbeeld in alle buurten van de wijk nodig. Zaken als een postkantoor en een politiepost waren voldoende op wijkniveau.

Bij de aanleg van De Wijert kregen vier woningbouwverenigingen elk één kwadrant van de wijk toegewezen om uit te voeren. Dat waren de verenigingen 'Patrimonium', 'Volkshuisvesting' (het huidige Lefier), 'Groningen' (nu is dat Nijestee) en als vierde de 'Maatschappij tot Verbetering van de Woningtoestanden' (nu De Huismeesters).

kon worden herhaald (zie afbeelding hieronder, rechts). Het arrangement bevatte altijd blokjes grondgebonden woningen naast de portieketage-woningen (pas later kwamen de zogenaamde galerijflats in de mode) en open ruimten met groen ertussen. Basis voor het ontwerpen van nieuwe stadsdelen volgens deze methode was de zogenaamde 'wijkgedachte', dat is een in de naoorlogse periode onder planologen en stedenbouwkundigen dominant geworden idee over hoe wijken in een stad zoveel mogelijk zelfstandig, als een echte eenheid, kunnen functioneren. Je

vindt dat overal in Nederland (en ook in het buitenland) terug in de wijken uit deze periode. Alle voorzieningen zoals winkels, scholen en gezondheidszorg moesten volgens de wijkgedachte in principe in de wijk voorhanden zijn, zodat men niet voor alles naar het stadscentrum hoefde. Dit gaf dus ook een rem op de groei van het verkeer in de stad. En de wijk functioneerde dan niet alleen als woongebied, maar ook als een sociale gemeenschap. De wijkinrichting was zodanig, met open ruimten en speelplaatsen, dat de wijk ook een echte ontmoetingsruimte was.

'Stempel'

Links: woningbouw volgens het 'Systeem Rottingshuis'. Rechts: een vast herhaalbaar arrangement van hoog- en laagbouw ('stempel') in de naoorlogse woningbouw

Boven links het gebied van De Wijert in het algemeen uitbreidingsplan van Berlage en Schut (1928). Boven rechts De wijert in het naoorlogse schetsplan (bron: Eijsbroek 1960) De centrale waterpartij uit het oude plan is nog goed herkenbaar. In het nieuwe plan zijn de stempelgroepen van gemixte hoog- en laagbouw goed te zien.

De Wijert in aanbouw (luchtfoto 1968).

Blokjes grondgebonden woningen in de oorspronkelijke staat en na actuele renovatie.

Met elkaar schakelden deze vier niet minder dan vijftig architecten in! Om toch een zekere samenhang en eenheid van bouwstijl te bewaren, vervulde één enkele architect de rol van coördinator. Dat was Frans Klein, die ook een rol had gespeeld bij de ontwikkeling van het bouwsysteem Rottinghuis. Hij zorgde ervoor dat bij de onderlinge bouwverschillen de wijk toch een als eenheid herkenbaar geheel zou blijven vormen.

beleid noodzakelijk werd geacht. Maar in De Wijert gaat het nu best goed. De wijk is aangewezen als 'wijkvernieuwingsproject' en er is een wijkteam ingesteld waarin bewoners participeren in het bedenken van de vernieuwingsaanpak. Niet alle bouwblokken zijn meer goed aan te passen aan de nieuwe eisen die vandaag de dag aan de volkshuisvesting worden gesteld. De oude woningen zijn vaak nogal gehorig, soms ook

nog weinig auto's. Nu zijn er veel auto's, en het handhaven en onderhouden van het groen is moeilijker en duurder geworden. De opgave voor de wijkteams is de open ruimte op een andere en nieuwe manier te betrekken bij het dagelijks leven van de wijkbewoners. Nieuwe en jonge wijkbewoners willen niet alleen maar gras zien, maar streven anders dan vroeger ook naar een stukje 'verecologisering' van hun woonomgeving. Hoe dat te combineren met de van oorsprong strakke opzet van de wijk is een uitdaging voor de moderne stad en haar bewoners.

In De Wijert gaat het nu best goed. De wijk is aangewezen als 'wijkvernieuwingsproject'

Natuurlijk is in de loop van de vele jaren die sinds de bouw zijn verstreken het nodige in de sfeer en het aanzien van de wijk veranderd, en ook de samenstelling van de wijkbevolking bleef niet dezelfde. In de jaren zeventig van de vorige eeuw had de wijk het moeilijk – zoals trouwens veel wederopbouw wijken in heel Nederland. Sommige van die wijken (bijvoorbeeld Heechterp in Leeuwarden) ontwikkelden zich zelfs tot 'probleem accumulatie gebieden' waarvoor later een aparte minister voor het grote steden

vochtig, en niet goed geïsoleerd. Vervanging is dan onvermijdelijk. Maar de karakteristieke 'stempelver-kaveling' wil men toch behouden, en soms lukt het ook goed om bepaalde oude bouwblokken een mooie nieuwe eigentijdse uitmontering te geven, eventueel in samenhang met een nieuwe bewoningsfunctie. Zo ontstaat een goed samenspel tussen behoud en vernieuwing. Creatieve oplossingen zijn soms gewenst, ook bijvoorbeeld bij de functie van de open ruimten in de wijk. Oorspronkelijk was er veel groen, en er waren

De verbouwing van de vroegere Openbare Bibliotheek voor de huisvesting van de Rechtenfaculteit.

Pieter Bootsma

Op 5 februari 2020 zijn de Vrienden van de Stad bij Alfred Kazemier, de directeur Ruimtelijk Beleid en Ontwerp van de gemeente Groningen (in de volksmond "Het Zuiderdiep") uitgenodigd vanwege het bezwaarschrift dat de stichting heeft ingediend tegen de nieuwbouw van Mercado, aan de Rode Weeshuisstraat 4. De bezwaren richten zich zowel op de aanzienlijke overschrijding door het nieuwbouwproject van de bouwnormen van het bestemmingsplan 'Binnenstad', als op de procedure die door de gemeente gevolgd is bij het verlenen van de omgevingsvergunning voor de bouw van Rode Weeshuisstraat 4. Deze loopt buiten de gemeenteraad om, de inspraakmogelijkheid van de burgers via de Raad vervalt daardoor en de enige weg die dan voor de bezwaarden overblijft is een juridische weg met de Raad van State als eindstation. Zou het niet anders kunnen bij de voorziene verbouwing van de oude Openbare Bibliotheek in de Oude Boteringestraat, zo vragen wij ons tijdens het gesprek af. Zouden we niet vóór de verlening van de omgevingsvergunning met de opdrachtgever en de gemeente over de plannen kunnen praten? En over de ruimtelijke procedure van het College van B en W die een rol voor de Raad uitsluit?

Een en ander leidt er toe dat de Vrienden in het najaar twee maal rond de tafel zitten met Ingeborg Hollack van de Rijksuniversiteit, de

nieuwe eigenaar van Oude Boteringestraat 18, en Alfred Kazemier. Bij het tweede gesprek is tevens de decaan van de Rechtenfaculteit aanwezig want het pand in de Oude Boteringestraat zal dienen tot huisvesting van de Rechtenfaculteit en de wensen van de faculteit blijken

leidend voor het verbouwplan dat ondermeer een extra verdieping behelst. Ter voorbereiding van het gesprek krijgen de Vrienden de ruimtelijke motivering van de uitbreiding van OB 18 toegestuurd. Het bouwprogramma wordt volgens de decaan met name ingegeven door de gedachte dat

OB 18 na optopping met een vijfde laag

de faculteit een 'community' moet kunnen zijn waar medewerkers en studenten elkaar ontmoeten. Dat leidt tot verschillende voorzieningen die deze ontmoeting bevorderen: overlegplekken, wetenschappers-lounges, en een restaurant. De werkplekken van de 400 medewerkers kunnen in het gebouw met een oppervlakte van 10.000 m² worden ondergebracht maar om alle onderwijsactiviteiten onder te brengen is elders nog 6000 m² aan ruimte nodig die overigens ook voor studenten van andere faculteiten zullen worden benut. Eén van de bij het gesprek aanwezige medewerkers van het architectenbureau dat de bouw zal begeleiden verklaart dat de stad blij mag zijn met de nieuwe bewoner van OB 18. Er is dreigende leegstand in de binnenstad en de faculteit zal met zijn vele studenten-bezoekers leven in de brouwerij brengen. Onze bezwaren tegen de normoverschrijding van het bestemmingsplan zijn aan dovemansoren gericht. De nieuwe hoogte van 21 meter van OB18 refereert in de ruimtelijke motivering van de plannen aan de straatwanden van de Oude Boteringestraat met panden van 2 tot 5 verdiepingen, en aan enkele hoge bouwvolumes van de door de gemeente ontdekte stedelijke structuur van Kwinkenplein tot Harmoniecomplex, een ontdekking die dateert van na de vaststelling van het bestemmingsplan in 2017. Dat verreweg de meeste panden in de Boteringestraat twee tot drie verdiepingen tellen en geen enkel pand vijf verdiepingen heeft, dat de norm van de hoogte van de straatwand in de Boteringestraat 16 meter is, het blijkt bij het architectenbureau dat zegt zorg te dragen voor de 'zorgvuldige inpassing' van de uitbreiding van OB 18 in zijn omgeving niet aan de orde te zijn. Inderdaad, als je de ogen sluit voor de omgeving is elke inpassing 'zorgvuldig'. Kazemier vertelt dat de Raad door het College van B en W over de opzet en de motivering van de

verbouw van OB18 zal worden geïnformeerd via een raadsbrief. Het is nadrukkelijk de bedoeling dat de Raad de tijd krijgt om over de brief te spreken alvorens de universiteit het College zal verzoeken om een omgevingsvergunning voor het project af te geven. Daarmee komt het College tegemoet aan de opvatting van de Vrienden dat de Raad bij dergelijke projecten zijn mening moet geven voordat het de omgevingsvergunning voor het project afgeeft. Kazemier geeft geen antwoord op onze vraag wie op het idee van een nieuwe stedelijke structuur van Kwinkenplein tot Harmonie is gekomen. Zijn het de stedenbouwkundigen van MWPO, de projectontwikkelaar van Rode Weeshuisstraat 4 die de hoogte van hun project daarmee ruimtelijk motiveren in de toelichting bij de aanvraag van de omgevingsvergunning? Of de stedenbouwkundigen van het Zuiderdiep? Of is het hun gezamenlijke productie?

Het optreden van de gemeenteraad

Op 16 december 2020 wordt door het College aan de Raad de brief toegestuurd met het plan voor de verbouwing van OB 18 en de redenen waarom het College goedkeuring wil geven aan de afwijking van het door de Raad vastgestelde bestemmingsplan. In de brief is een foto opgenomen die kennelijk tot doel heeft te tonen hoe goed de optopping van OB18 in het straatbeeld past. En een afbeelding van 'de tweede as', achter de Grote Markt noordzijde, de hierboven genoemde recent ontwikkelde nieuwe stedelijke structuur in de binnenstad van Groningen. De Vrienden schrijven de Raad over hun bezwaren tegen het plan.

Vervolgens is het wachten op een reactie. De ene na de andere *politieke woensdag*¹⁾ van de Raad verstrijkt zonder dat het onderwerp staat geagendeerd. Kazemier had ons al gewaarschuwd: het is aan de Raad of de raadsbrief in behandeling

zal worden genomen. Tenslotte blijft ons mailtje naar het raadslid Ubbens (CDA) effectief. Hij zal er voor zorgen dat de raadsbrief alsnog op de agenda van de *politieke woensdag* van 10 maart – bijna drie maanden na ontvangst van de raadsbrief van het College – zal verschijnen. Ubbens stelt twee zaken aan de orde: de voorgenomen uitbreiding van OB 18 met een vijfde verdieping en een grotere invloed van de Raad op de afhandeling van bouwaanvragen die het bestemmingsplan van de binnenstad te buiten gaan. Hij wijst er op dat het stedenbouwkundige concept van de 'as' van Kwinkenplein tot Harmoniecomplex nooit door het College in de Raad aan de orde is gesteld terwijl het gebruikt wordt als referentie voor de hoogte van Mercado (Rode Weeshuisstraat 4) en OB 18. Wat betreft zijn kritiek op de optopping van OB 18, krijgt hij hierin behalve zijn eigen partij alleen de SP, 100% Groningen en de PVV mee. De rest van het gezelschap vindt het wel best. Groen Links ziet het als een kwestie van smaak. Student en Stad en Groen Links willen de universiteit graag ter wille zijn al was het maar omdat men de levendigheid die de juridische faculteit in de straat zal veroorzaken niet wil missen. Voorts leeft bij Groen Links en ook bij de VVD de vrees dat de universiteit zijn rechtenfaculteit buiten de binnenstad zal vestigen als niet tegemoet gekomen wordt aan de eisen van de universiteit. En volgens de VVD vinden rechtenstudenten het zo prettig dat hun faculteit in de binnenstad is gevestigd. Dat hadden drie van de fractieleden zelf ervaren toen ze student waren. Voor zijn pleidooi om de rol van de Raad te versterken bij projecten die een hogere bouw in de binnenstad beogen krijgt Ubbens meer bijval. Groen Links vindt dat de referentie aan incidentele gebouwen in de omgeving om een grotere hoogte van een nieuw- of verbouwproject te bepleiten de ontwikkeling van de stad stuurt. Waar blijft het kader dat

de ontwikkeling moet sturen, vraagt het GL-raadslid zich af. De VVD voelt niks voor de grotere invloed van de Raad. De VVD is bang dat raadsleden straks allerlei omgevingsvergunningen moeten behandelen voor projecten die de grenzen van het bestemmingsplan overschrijden. Dat zou hun werkkraacht te boven gaan. De wethouder zal Ubbens tegemoet komen. Hij zal bevorderen dat de Raad een brede discussie zal gaan voeren over toekomstige hogere bouw in de binnenstad. De Raad zal toch al binnenkort aan de bak moeten over een actuele visie op de Binnenstad en over een omgevingsplan dat als gevolg van de op 1 januari 2022 intredende omgevingswet moet worden vastgesteld ter opvolging van het bestemmingsplan van de binnenstad.

Commentaar

Voor de verdere ontwikkeling van de Groningse binnenstad kan worden beschikt over een rijk kader: het bestemmingsplan Binnenstad dat in de Raad is behandeld vanaf 2013 en uiteindelijk definitief is vastgesteld in 2017, de beschrijving van de Binnenstad als beschermd stadsgezicht en de welstandsnota. Voornaam uitgangspunt van het bestemmingsplan is dat er geen uitschieters in groei van de bouwmassa's van de Binnenstad meer mogelijk moeten zijn. Groei is mogelijk binnen de context van de bestaande stratenwanden. Dit alles om een geleidelijk transformatieproces van de Binnenstad te laten plaats vinden, zoals die eeuwenlang in Groningen is opgetreden. Daarmee vormt het bestemmingsplan een prima kader voor de gemeenteraad om het optoppingsplan van OB18 te toetsen. Sommige raadsleden komen niet verder dan te spreken over de vraag of de opgehoogde gevel "mooi of niet mooi" zal zijn en zeggen dan dat smaak subjectief is en niet als toetsingscriterium kan gelden. Het is of de raadsleden het bestemmingsplan vergeten zijn.

Dat blijkt ook uit de behoefte die het GL-raadslid Sietsma heeft aan een kader voor de beoordeling van bouwprojecten. Dat dat kader bestaat, goed gemotiveerd en voorzien van een duidelijke maatvoering voor de (ver) bouw is hem kennelijk ontgaan en geen van zijn mederaadsleden helpt hem in dezen op de goede weg.

Dat de Raad volgens Ubbens nooit heeft kunnen spreken over het concept van de 'as' achter de Grote Markt verklaart de wethouder door te zeggen dat dit concept geen door de gemeente vastgestelde visie is maar een *professionele opvatting over hoe een aantal zaken zich ontwikkelen*. Het blijkt de professionele opvatting te zijn van de in dienst van de gemeente zijnde stadsbouwmeester. Het lijkt een nogal misleidende formulering. Ons lijkt het concept eerder het gevolg van de behoefte aan een ruimtelijke motivering om met de (ver)bouw van Mercado en OB18 van de maatvoering van het bestemmingsplan te kunnen afwijken. Hoe dan ook, er is geen enkele reden te bedenken waarom de wethouder de *professionele opvatting* van de stadsbouwmeester niet kon communiceren met de Raad. Temeer omdat deze opvatting een permanente en genormeerde inbreuk op het bestemmingsplan mogelijk maakt langs de door de stadsbouwmeester zo professioneel ontdekte as.

Naar de opvatting van de Vrienden dienen de afwijkingen van het bestemmingsplan aan de orde te komen in de Raad. De Raad stelt immers het bestemmingsplan vast. De door de landelijke overheid voorgeschreven kruimelgevallenregeling hoeft dat niet te verhinderen, zoals blijkt uit de door de wethouder, nog voor hij overweegt de omgevingsvergunning te verlenen, aan de Raad verzonden raadsbrief over het OB18 project. Daarmee dempt hij *in zekere mate* het democratisch tekort van de

kruimelgevallenregeling met zijn uitschakeling van de controle door de Raad. "In zekere mate", want de beslissing blijft aan de wethouder. De wethouder is van plan in het vervolg vaker bij nieuwe bouwprojecten in de binnenstad de Raad met een raadsbrief op de hoogte te stellen. Of hij dat ook doet hangt af van de goedgunstigheid van de wethouder. Daarom pleiten we er voor in navolging van tal van andere gemeenten beleidsregels vast te stellen waarmee de gemeenteraad bij een aantal ruimtelijke procedures de informatie- en beslissingspositie van de Raad ten opzichte van het College versterkt. De Raad moet er alles aan doen om te voorkomen dat hij een irrelevante factor wordt bij het vaststellen van het ruimtelijk beleid in Groningen.

Ons bekreep een gevoel van teleurstelling bij het lezen van het verslag van de bespreking door de Raad. De oppervlakkige kennis bij sommige raadsleden over de ruimtelijke regels en hun werkzaamheid bleef niet onder stoelen en banken. De kennis van de achtergronden van het bestemmingsplan leek verdwenen. En dat terwijl het bestemmingsplan, vastgesteld door de Raad, een van de belangrijkste beleidsdocumenten van een gemeente is.

Naschrift: Inmiddels heeft de wethouder de aanvraag van de Rijksuniversiteit voor de omgevingsvergunning voor de verbouw van OB18 ontvangen.

De vaste raadscommissies die de plenaire behandelingen in de Raad voorbereidden zijn vervangen door thematische bijeenkomsten op de woensdag (de zogeheten *politieke woensdagen*) die gelijktijdig kunnen plaats vinden.

Wijkorganisaties 1973-2021: waar komen ze vandaan, en waar staan ze nu?

Tom van der Meulen

Inleiding

Enkele jaren geleden (afleveringen december 2016 t/m december 2018) heeft het Vriendenbulletin een kleine serie artikelen gewijd aan een aantal wijkorganisaties in de stad: Beijum, Hortus/Ebbinge, Noorderplantsoenbuurt, Oosterhoogebrug/Ulgersmaborg en De Wijert. Doel was om zicht te krijgen op wat er in de verschillende delen van de stad speelde (de stad Groningen is tenslotte groter dan de binnenstad) en of, en zo ja op welke wijze, initiatieven van wijkbewoners enerzijds en gemeente anderzijds op elkaar werden afgestemd. Zowel positieve als minder positieve bevindingen kwamen voorbij. De insteek was die van een eerste kennismaking, als redactie hebben we ons niet gewaagd aan een vergelijkende analyse van wat naar voren is gebracht, laat staan dat we dat in een meeromvattend kader hebben gezet. Die gelegenheid doet zich nu wel voor, met het aanbieden van het Groningse model voor wijk- en dorpsdemocratie aan de Raad (30 maart 2021). Voor een goede beoordeling van dit voorstel is het nuttig eens te kijken naar de ontwikkeling van wijkorganisaties in context van het gemeentelijk beleid. Hoe verhoudt dit voorstel zich tot ideeën die in de loop van de afgelopen decennia van gemeentewege zijn ontwikkeld en ingezet in de verhouding tussen bestuur en burger?

De website van de gemeente Groningen geeft van 46 wijk- en dorpsorganisaties de website. Gelet

op het samengestelde karakter van de gemeente zou het onjuist zijn van 'het' begin te spreken van al deze organisaties. Natuurlijk, met een dooddoener, de tijdgeest, zou je kunnen zeggen dat in de jaren zeventig de behoefte werd gevoeld zich als bewoners te organiseren om zaken aan te kaarten bij de gemeente. Dat is uiteindelijk effectiever dan als individu belangen te bepleiten. Wel moet hier direct bij worden gezegd dat deze formulering de zaken te eenzijdig, als initiatief van de bewoners, voorstelt. Dat wordt duidelijk wanneer we kijken naar wat Luuk Hajema, in zijn proefschrift *De Glazenwassers van het bestuur* (2001) schrijft over de verhouding van gemeente en burgers. Zijn thema benadert hij als 'communicatieman',

maar tegelijk verloochent hij zijn afkomst (zoon van Asser stedenbouwkundig adviseur Hajema) niet. Hajema beschrijft de opkomst van wijkorganisaties in Groningen als product van de discussies die werden gevoerd over de ontwikkeling van de stad. Pieter Bootsma hoopt daarover in één van de volgende afleveringen van het Vriendenbulletin te berichten. In de volgende paragraaf gaat het uitsluitend om de wijze waarop in de vroege jaren zeventig de wijkorganisaties in deze stad tot aanzijn kwamen. Daarbij put ik uit Hajema. Waar komen die organisaties vandaan? Hoe zijn ze tot stand gekomen? En waarom? Vervolgens arriveer ik hink-stap-springend bij het raadsvoorstel lokale democratie.

Het begin van de wijkorganisaties in Groningen.

In het gemeentelijk Beleidsplan 1973 is sprake van het voornemen tot het opstellen van een 'integrale beleidsvisie'. Daarbij diende het Bureau Voorlichting "meer te worden belast met de voorlichting ten aanzien van stedenbouwkundige plannen"; daarnaast waren ook openbaar vervoer en milieu speerpunten. Voorlichting kende als beleidsinstrument twee kanten: informatie over bestuurlijke wensen en ambities bij de bevolking brengen en daarnaast het helpen ontwikkelen van plannen door een betere uitwisseling van informatie tussen gemeente en bevolking. Het college had behoefte aan een goed georganiseerd contact tussen bestuur en bestuurden: tweerichtingsverkeer

tussen georganiseerde wijkbewoners en het gemeentebestuur. Daartoe wilde het college "in bescheiden mate (!) en onder bepaalde voorwaarden (!) wijkraadachtige groepen gaan subsidiëren", die zouden worden ondersteund door opbouwwerkers. Dit komt in het Collegeprogramma van 1974 terug: steun aan initiatieven van wijkbewoners om te komen tot het oprichten van wijkraden.

Al in een ambtelijke nota van 1972 waren die wijkraden binnen het gemeentelijk apparaat onderwerp van discussie. Selwerd/Paddepoel/Vinkhuizen wilde een wijkcentrum. Contactgroep (later: Wijkraad) Oosterpoort, ontstaan uit protest tegen gemeentelijke plannen voor de wijk (structuurplan Binnenstad Groningen: "een in de toekomst te saneren gebied"), kreeg in 1971 een eigen pand toegewezen. De ontwikkeling van wijkraden zou plaats vinden onder gezamenlijke (!) begeleiding van de Stedelijke Raad voor Maatschappelijk Welzijn en de Afdeling Algemene Zaken van de secretarie. De kleuter moest leren lopen met vasthouden van beide handjes. De wijkorganisaties werden opgetuigd als een privaatrechtelijk orgaan. Namens de wijk dienden zij op te treden als 'gespreksorgaan' voor het gemeentebestuur en gemeentelijke instellingen; ze werden betaald (vergaderkosten, huisvesting) door de gemeente. Door B&W werden de wijkraden beschouwd als een bron van informatie en als voorlichtingsorgaan. Oog en oor, maar ook doorgeefluik, zouden we tegenwoordig zeggen.

Ter ondersteuning van de wijkraden werden opbouwwerkers aangesteld. Hun taak werd door B&W als volgt omschreven: "met behulp van een aantal technieken, zoals het verschaffen van gerichte informatie, voorlichting en (groeps)gesprekken een proces op gang te brengen dat mensen uitnodigt en motiveert

om zelf actief deel te nemen aan het maatschappelijk gebeuren in woon- en leefmilieu" (*empowerment* in hedendaags jargon).

Wijkraden (particuliere bewoners) en opbouwwerkers (beroepskrachten in dienst bij de Stedelijke Raad voor Maatschappelijk Welzijn en betaald door gemeente en CRM gezamenlijk) waren vervlochten met het gemeentelijk apparaat, maar maakten er geen deel van uit. Dat was wel het geval met 'Bestuurscontacten', een uitbreiding van het Bureau Voorlichting uit 1974, die als taak had "het in goede banen leiden van contacten tussen gemeentebestuur, ambtelijk apparaat, groepen wijkbewoners en andere belangengroepen". Hier werd de kiem gelegd van de tegenwoordige gebiedsteams, aangevoerd door een gebiedsmanager en (sinds enige tijd) de wijkwethouder als politiek gezicht. Ook lag het bevorderen van representatieve wijkvertegenwoordigingen, waarbij opbouwwerkers een rol speelden, op het bord van 'Bestuurscontacten'. Volledigheidshalve: de voorstellen betroffen ook de sociale raadslieden, met een taak voor individuele advisering/ondersteuning van burgers in een in een steeds ingewikkelder wordende maatschappij, vergelijkbaar met waar tegenwoordig de WIJ-teams voor staan.

Ook zij maakten geen deel uit van het gemeentelijk apparaat.

Kent Rommeldam de gemeentefenomenoloog professor Prlwytzkowski, Groningen heeft een stadsandragoog gekend. In 1973 begon Roel Vos, stadsandragoog ("in geen enkel woordenboek te vinden" aldus gemeenteraadslid De Jong (PSP) bij het raadsvoorstel), zijn werk. Zijn opdracht was te adviseren over inspraakprocedures en over de wijze waarop resultaten van inspraak in het beleid worden verwerkt. Hij mocht zich niet identificeren met beleidsmakers, projectgroep bin-

nenstad of belangengroepen, maar zou als 'Freischwebende Intelligenz' een onafhankelijke status hebben. Daartoe kwam hij, we kwamen de instelling al eerder tegen, in dienst van de Stedelijke Raad voor Maatschappelijk Welzijn, de ideale plek om mensen betrokken te laten zijn op afstand. Naast werk voor de participatie voor de planontwikkeling van de binnenstad kwam ook de stadsvernieuwing in het algemeen op Vos' bord te liggen. De insteek was een proces van bevolkingsparticipatie op gang te brengen, wat meer is dan inspraak: niet in de laatste fase inspreken over ontwikkelde plannen maar burgers/bewoners zelf laten participeren in de planontwikkeling. De opbouwwerkers hadden tot taak de wijkraden bij deze opgave te begeleiden en mensen te vormen tot mondige burgers. Vos' concept van participatie was ongetwijfeld ontleend aan een klassiek, in 1969 verschenen artikel van Sherry Arnstein waarin de volgende vormen van 'citizen participation' werden onderscheiden (ik presenteer de participatieladder nu maar even in het Nederlands, en in aangepaste en verkorte vorm):

participeren	(mee)bepalen (mee)beslissen initieren, aanjagen
vriendelijke bejegening	consulteren informer
geen participatie	manipuleren negeren

Van beneden naar boven dus een toename in wederzijdse betrokkenheid tussen bestuur en burger, en er werd door Vos een flinke sprong op de participatieladder gemaakt, van informeren en consulteren (waaronder ook inspraak op het laatste moment) naar participeren in de planontwikkeling. Vos stelde in zijn notitie *Voor wie A zegt* dat het participatieproces "beter op gang was gekomen dan verwacht werd". De gemeente moest

nu maar met concrete plannen komen en die uitvoeren, want anders kon van de participatie bij de mondiger

Derk Jaap Bessem op de website van de Wijkvereniging Tuinwijk, de onrust die bij de wijkorganisaties was

en concrete projectplannen op wijkniveau waarbij ook andere overheden, publieke lichamen, instellingen, bedrijven en dergelijke bij betrokken zijn. In die situatie gelden adviezen van de wijkorganisatie zonder toepassing van dit convenant, en geldt de algemene inspraakverordening".

Vos zag dat verschillende buurtorganisaties hun eigen plannen maakten zonder dat duidelijk was wat daarmee ging gebeuren.

geworden bevolking "wel eens een averechtse werking" uitgaan. Vos zag dat verschillende buurtorganisaties hun eigen plannen maakten zonder dat duidelijk was wat daarmee ging gebeuren. Vos stelde voor de stadsvernieuwing 'in de breedte' aan te pakken, niet een klein aantal grote projecten maar een groot aantal kleine, dat zou de geloofwaardigheid van het beleid ten goede komen.

Uiteindelijk is veel van de ingezette planningspraktijk, en daarbij ook de rol van de Afdeling Voorlichting met satellieten buiten het gemeentelijk apparaat, door wisseling van personen op verschillende posten (burgemeesterswisseling, wethouderswisseling Van den Berg-Gietema, Vos naar provinciale en later gedeputeerde staten) van zijn idealistische veren ontdaan. Het open planproces waar Van den Berg en Vos voor stonden, en waarin participatie van de bevolking centraal stond, maakte plaats voor een open planproces waarbij Gietema de interesse zocht van projectontwikkelaars, beleggers, architecten en stedenbouwkundigen.

Convenant

We slaan een aantal decennia over. Op 22 mei 2008 sluit de gemeente een convenant met de wijkorganisaties. Aanleiding voor dit convenant was, zo lezen we in een stuk van

ontstaan als gevolg van het gemeentelijk voornemen deze organisaties te reduceren tot feestcommissies. Toenmalig burgemeester Wallage merkte de onrust op en liet een proces starten om de nieuwe verhoudingen beter te omschrijven.

Artikel 2 van het convenant gaat over het recht op advies aangaande alle wijkgebonden aandachtsgebieden. We citeren de tekst:

"Wijkorganisaties hebben het recht op het verlenen (sic) van advies in alle wijkgebonden beleidsonderwerpen. Het gaat in beginsel om alle dienstactiviteiten van de gemeente in de wijk op de gebieden van onderhoud, beheer, dienstverlening en andere onderwerpen die door het gemeentebestuur gedelegeerd zijn. Maar het gaat ook om beleidszaken, planontwikkeling en andersoortige onderwerpen die specifiek over de wijk gaan. En tenslotte betreft het ook de inzet van de in de wijk ingezette menskracht en middelen."

Artikel 5 gaat hierop verder: "Het gemeentebestuur wijkt in beginsel alleen om zwaarwegende redenen af van een advies". Het tweede deel van artikel 2 ademt een andere sfeer:

"Niet tot dit convenant behoren alle beleidszaken die de wijk overstijgen

Zo heeft de relatie tussen gemeente en wijkorganisatie twee gezichten: aan de ene kant is de gemeente één en al bereidwilligheid als het gaat om beheerstaken en strikt wijkgebonden zaken, aan de andere kant laat de gemeente het afweten waar het gaat om ontwikkelingen die de wijk wel raken maar waarbij ook andere belangen in het spel zijn. Is in het eerste deel van artikel 2 de Max van den Berg/Roel Vos doctrine herkenbaar, in het tweede deel klinkt het gedachtengoed van Ypke Gietema door. Dan geldt de Algemene Inspraakverordening Groningen, vastgesteld 6-10-2005. (Zie samenvatting van deze verordening aan het eind van dit artikel.) Voor het gemiddelde lid van een wijkraad is dat een brug te ver. Die beschikt, een enkeling daargelaten, niet over de vaardigheid om bijvoorbeeld een bestemmingsplan kritisch te lezen en te beoordelen. Kan mogelijk de Toelichting nog wel worden geconsumeerd, zodra de Voorschriften en de Plankaart in zicht komen haakt men af. En een Toelichting op een bestemmingsplan wordt gelezen als 'iets dat over ons komt', een min of meer 'objectieve' beschrijving van een actuele of te verwachten stand van zaken die om ingrijpen vraagt. Maar een Toelichting kan ook worden gelezen als een gecumuleerde hoeveelheid argumenten om tot het beoogde plan (voorschriften en plankaart) te komen. Het doorsnee lid van een wijkraad verkeert begripelijkwijls in een *defaultmodus* van vertrouwen in de gemeente 'die het beste met ons voorheeft'. En komt van de koude kermis thuis.

Schildersbuurt

Zo is het (bestemmingsplanmatig) openzetten van de sluizen voor studentenhuisvestingontwikkelaars met bijpassende verruiming van het vergunningenbeleid tot onttrekking van woonruimte in de Oude Wijken veel wijkorganisaties in eerste instantie ontgaan. Hier was sprake van wijkniveau-overstijgende plannen conform artikel 2 (tweede deel) van het convenant waarbij ook 'publieke lichamen, instellingen, bedrijven, en dergelijke' betrokken zijn. Hetzelfde is het geval bij de vestiging van wijkoverstijgende functies als die van verslavingszorg en tijdelijke huisvesting van (ex)gedetineerden. Als vestiging daarvan in beeld is, wordt de participatieladder niet verder bestegen dan tot de trede informeren, 'vriendelijke bejegening'. Het patroon is dat wanneer buurtbewoners overlast aankaarten er een overleggroep wordt gevormd met vertegenwoordigers van de betreffende instelling, de pandeigenaar, de gemeente, de politie en ook van bewoners die zich inzetten voor de leefbaarheid van hun straat; vervolgens ontwikkelt zich als vanzelf een tweedeling van de professionals (die zich direct of indirect hebben gecommitteerd aan de vestiging van de instelling en overlast van een NIMBY-element al hebben voorzien en voor lief nemen) aan de ene kant en de bewoners, die als particulieren steeds moeten bewijzen dat ze geen beroepsklagers zijn, aan de andere. Verzoeken om een onafhankelijk voorzitter van dergelijke overleggen krijgen geen gehoor.

Met name de ontwikkeling van studentenhuisvesting heeft in de Schildersbuurt gevoerd tot het stichten van bewonersorganisaties, Schilderskwartieren genoemd, die als bewonersorganisaties met een welomschreven achterban een duidelijker geluid kunnen laten horen dan een wijkraad die een veel bestuurlijker profiel heeft. De wijkraad is in de Schildersbuurt een stichting, heeft geen donateurs

en mist welbeschouwd democratische legitimatie. Velen beschouwen haar primair als een gemeentelijk doorgeefluik. Niettemin moet worden erkend dat de wijkraad in deze buurt altijd con amore met de zienswijzen aangaande de bestemmingsplannen die door de Schilderskwartieren richting gemeente werden geuit, als mede-ondertekenaar heeft ingestemd. Ook zijn van de zijde van de wijkraad de diverse andere initiatieven van de Schilderskwartieren, zoals die gericht zijn op de verbetering van de sociale cohesie, ondersteund.

"Het 'Groningse model' is de Groningse manier van vormgeven van het gesprek, de agendasetting en de besluitvorming in en met onze wijken en dorpen"

Terug naar het convenant, en ook terug naar de website van Tuinwijk: Derk Jaap Bessem schrijft dat bij de evaluatie van het convenant op 22 november 2010 een belangrijk pijnpunt bleef bestaan: wat zijn de rechten van bewoners (organisaties) wanneer het om plannen in de wijk gaat die het gevolg zijn van stedelijke voornemens (bv de tram) of van initiatieven waar derde partijen (een particuliere investeerder, een zorginstelling o.i.d.) bij betrokken zijn? Kortom, de spagaat in de verhouding tussen gemeente en wijkorganisaties is al twee jaar na de ondertekening van het convenant herkend. Overigens, er werd (en wordt) van de wijkorganisaties in het Convenant ook wat verwacht: een "inspanningsverplichting om

zoveel mogelijk wijkbewoners bij hun activiteiten te betrekken en met zoveel mogelijk wijkbewoners te communiceren, ook langs digitale weg".

Gronings model voor wijk- en dorpsdemocratie maart 2021

Op 30 maart 2021 is het voorstel 'Het Gronings model voor wijk- en dorpsdemocratie' aan de raad aangeboden. Lezing van het raadsvoorstel maakt de niet ingevoerde lezer enigszins wanhopig. De 'Samenvatting' spreekt van een werken naar "betrokkenheid, deelname,

zeggenschap en eigenaarschap van bewoners en samenwerkingspartners. Dit zal bijdragen aan het vertrouwen van burgers in de overheid". Zeggenschap zal in gesprek met bewoners worden vormgegeven, waarvoor het Groningse model wordt ingezet. Dan volgt een fraaie tautologie: "Het 'Groningse model' is de Groningse manier van vormgeven van het gesprek, de agendasetting en de besluitvorming in en met onze wijken en dorpen". Tot slot volgt de uitsmijter: "Om recht te doen aan de verschillen in de wijken en dorpen stellen we voor om maatwerk te ontwikkelen. Het gemeenschappelijke van deze aanpak is dat we in elke wijk dezelfde vragen stellen en dezelfde ruimte bieden". Voor een

wethouder geen sinecure om zoiets door de gemeenteraad te krijgen. De hoofdtekst van het raadsvoorstel begint onder het kopje 'Aanleiding en doel' met: "Het vergroten van het vertrouwen van onze inwoners in de overheid is een van de grote opgaven van deze tijd. Een gevoel van te grote afstand, niet gehoord te worden of het gevoel dat de overheid er niet voor jou is, lijken er in toenemende mate voor te zorgen dat mensen zich niet herkennen in de rol die de overheid inneemt. Dit doet afbreuk aan een cruciaal element in een functionerende democratie, namelijk dat de overheid van ons allemaal is en het beste met ons voor heeft". Een tekst om eens goed op te kauwen: is hier sprake van een recent opgestoken onvrede? Hij lijkt nogal ingegeven te zijn door vrees voor verlies van het gemeentelijke legitimiteit, gezag, of noem het draagvlak. Er spreekt zelfs wanhoop uit de tekst: 'men' ziet niet meer dat 'de gemeente het beste met ons voor heeft'. Is dat gevoel wellicht ergens op gebaseerd? Vreest men rechtsextremisme van malcontenten?

Of realiseert de gemeente Groningen zich misschien – ik noem maar wat – dat het tot nu toe gevoerde beleid van accommoderen van de groei van de twee hoger onderwijsinstellingen een steeds groter druk legt op de stad? Dat in het verleden gevoerd beleid nog steeds na-ettert in het consumeren van ooit verstrekte onttrekkingsvergunningen? En dat dit het 'eigenaarschap' van de burgers van het wel en wee van hun woon-omgeving niet direct ondersteunt? Dat in de zonnige maand februari 2021 liefst 800 meldingen van overlast bij de politie binnenkwamen? Eén troost: aan het raadsvoorstel zijn geen financiële consequenties verbonden.

Genoeg. Het raadsvoorstel gaat vergezeld van vier bijlagen, met in totaal ruim 160 bladzijden. Bijlage nr. 1, getiteld 'Het Groningse model

voor wijk- en dorpsdemocratie', biedt hoop op een nadere concretisering van de inhoud van het raadsvoorstel. Pagina 2 van deze bijlage meldt dat "het Groningse model de volgende bestanddelen heeft: (1) aan de hand van democratische waarden zijn de belangrijkste lessen uit de experimenten getrokken. De werkende bestanddelen en bouwstenen voor de toekomst worden meegenomen in het Groningse model. (2) Op basis van de bouwstenen en de democratische

Om het moeilijke woord participatieladder te vermijden komt men met een nog veel exotischer oplossing: het archetype!

waarden worden drie archetypen voor wijk- en dorpsdemocratie beschreven die dienen ter inspiratie. Evenals een proces en materiaal (in de vorm van een praatplaat) om hier concreet mee aan de slag te gaan. (3) Tot slot worden de vijf bouwstenen voor wijk- en dorpsdemocratie inhoudelijk uitgewerkt".

Een inhoudsopgave die niet onmiddellijk een warm gevoel geeft: er zijn lessen te trekken uit experimenten, er zijn archetypen ter inspiratie en er zijn praatplaten en ander materiaal om aan de slag te gaan en tenslotte worden de bouwstenen uitgewerkt. Is dit het bieden van een heldere structuur? Denkend aan het raadslid Hendriks in 1973 heb ik het woordenboek er maar bij gepakt en bevond het volgende: archetype: (1) oervorm en (2) bij Jung: overgeërfd beeld. Concreet worden de archetypen benoemd met (1) adviseren en inspreken (nu al usance in het convenant), (2) aanjagen en initiëren

en (3) verdelen en besluiten. Met andere woorden: dit zijn gewoon treden op de participatieladder, hierboven gepresenteerd. Om het moeilijke woord participatieladder te vermijden komt men met een nog veel exotischer oplossing: het archetype! De tekst meldt ook nog dit: "Het mag helder zijn dat bij archetype 2 en zeker bij 3 hogere eisen aan de kwaliteit van het democratisch proces in de wijk/het dorp worden gesteld. Met de praatplaat worden daarover

afspraken gemaakt". Even waande ik mij in Wim van den Doels biografie van Snouck Hurgronje: is het volk van Nederlands Indië wel rijp voor zo'n democratisch proces?

Interessant is dat bij het archetype 3, Verdelen en Besluiten, expliciet wordt gezegd dat dit *niet geldt voor wijk- of dorpsoverstijgende vraagstukken of over specifieke thema's*. Met andere woorden: de opmerkingen van onvrede die gemaakt zijn bij de evaluatie van het convenant in 2010 blijven van kracht.

Kleine reflectie op het raadsvoorstel

Waar het, na lezing en overweging van de raadsstukken, op neer komt is dat het raadsvoorstel de lokale democratie, nogal een groot woord voor betrokkenheid bij en inzet in de kwaliteit van de directe woonomgeving, nog eens heroverweegt en hier en daar met 'lessen uit ervaringen in experimenten' aanpunt. Zoals ervaringen van de Coöperatieve Wijkraad

Oosterparkwijk, met 11 door loting aangewezen wijkbewoners en maar liefst 6 raadsleden, met 400 panelleden (eveneens door loting aangewezen); hun inzet leidde tot een aantal 'hondenhaltes' en het project 'Altijd een goed idee Oosterparkwijk', een ideeënbus met procedure en budget). Aandoenlijk is het in de evaluatie te lezen dat deze projecten niet van de grond waren gekomen zonder de nieuwe experimentele aanpak. Terwijl de stad al honderden, zo niet duizenden prullenbakken telt! Kortom: het raadsvoorstel richt zich op de 'gepamperde' wijkbewoners die, conform het Convenant van 2012 artikel 5 (*alleen bij zwaarwegende redenen wijkt het gemeentebestuur af van advies*) er al aan gewend zijn dat hun (wijkgebonden) voorstellen (vrijwel) *carte blanche* krijgen. Dat is in het experiment Oosterparkwijk nog eens bevestigd. Met de archetypes 2 en 3 worden ze geacht zich in allerlei bochten te wringen om in een of ander beoogd democratisch *framework* aan hun woonomgeving te werken. En mocht het allemaal niet lukken dan wordt voor het voortbestaan van de democratie gevreesd. Een zorg die de hunebedbouwers ruim 5000 jaar geleden in het gebied waar nu Noordlaren ligt in elk geval niet hadden. Hoe ingewikkeld wil je het hebben?

Het omgaan met wijkoverstijgende initiatieven onttrekt zich aan de werking van het raadsvoorstel. Daarmee gaat het voorbij aan wat het meest in de wijken voor onvrede zorgt: dat men wordt 'overvallen' door niet-wijkgebonden projecten. Dat pleit er voor de leden van wijkraden en, ruimer, de wijkbewoners in het algemeen, vertrouwd te maken met de mogelijkheden van de Algemene Inspraakverordening Groningen 2005.

Dat men niet altijd krijgt wat men wenst is standaard in elke vorm van samenleven. Daar had het raadsvoorstel op kunnen focussen. Als gemeente behoeft je ook niet verbaasd te zijn dat je initiatieven niet altijd met vreugde worden begroet. En daarbij: 'de' gemeente bestaat niet. Burgers realiseren zich dat de ene tak van dienst de andere niet is. Ruzie met het College van B&W zal men echt niet afreageren op de mensen van de milieudienst. Waar mensen, in welke situatie ook en met welk wijkoverschrijdend initiatief ook geconfronteerd, zich uiteindelijk het meest aan storen is de arrogantie van de macht. De focus op wijkgebonden projecten in het raadsvoorstel camoufleert dat het gemeentelijk beleid het *beoordelingsvermogen in ruime zin* van bewoners onderschat.

Die beseffen wel degelijk dat ook aan bovenwijkse initiatieven ruimte moet worden gegeven, maar drop dan niet plompverloren een of ander NIMBY-achtig project. En participeren in een wijkraad met allerlei archetype-3 competenties is één ding, maar gewoon er op kunnen rekenen dat van gemeentewege voldoende wordt gewerkt aan de kwaliteit van de openbare ruimte is ook wat waard. Kan dit niet allemaal in het reguliere gebiedsbeleid, waarin overleg tussen wijk- of bewonersorganisaties en gemeentelijke buitendienst zowel de wenselijkheid als de realiseringmogelijkheid centraal staan, worden meegenomen? Dan kunnen de praatplaten ingezet worden voor *empowerment* in het lezen en beoordelen van gemeentelijke plannen, van welk schaalniveau ook. Om te beginnen een cursus 'begrip van omgevingsplannen'. Want de komende Omgevingswet raakt mensen in hun woonomgeving, maar doorgronden van procedures is, mede door de digitaliseringsslag, buitengewoon ingewikkeld. Zo ergens, is hier, gelet op de legitimiteit van de rechtsstaat/democratie, sprake van noodzaak om tot geïnformeerde en daarmee weerbare burgers te komen.

Behandeling van het raadsvoorstel

Bij het raadsvoorstel zijn drie moties geformuleerd: twee van de SP en een gemeenschappelijke motie van Student en Stad en VVD. De SP vraagt in zijn motie 'Een goed communicatief begin is het halve werk' een analyse te maken (1) hoe de relatie inwoners/gemeentebestuur/raad zich de afgelopen twee jaar heeft ontwikkeld; (2) oorzaken aan te geven waardoor in voorkomende situaties inwoners zich met enige regelmaat niet serieus genomen voelen (met als bijlage een *down to earth* lijst van 27 (!) knelpunten); (3) te komen met oplossingen en (4) de gemeenteraad voor december 2021 op de hoogte te stellen van de uitkomsten van de analyse, met het oog op de nieuwe gemeenteraad.

De andere motie van de SP, 'Doen wat nu al kan', verzoekt om een inventarisatie van knelpunten in het functioneren van wijkorganisaties en de raad in september 2021 daarover te informeren. De motie van Student en Stad/VVD, met als titel 'Ik neem je mee, ik neem je mee in het Groninger model' wil waarborgen voor een juiste afspiegeling van de dorps- of wijkraad en wil het oordeel daarover aan de raad overlaten. Kortom: met deze drie moties wordt aandacht gevraagd voor elementaire zaken als relevantie, bejegening en representativiteit. Uiteindelijk zijn na behandeling in de raadscommissie twee van de drie moties ingetrokken. En de SP-motie 'een goed communicatief begin...' is bij behandeling in de gemeenteraad verworpen. En als enige fractie wenst de SP genoteerd te zien dat zij niet enthousiast is over de zware begeleidingscommissie bij de implementatie van het 'Groninger model'. De vraag die overblijft: is de focus op de lokale democratie zoals verwoord in het raadsvoorstel echt een urgent probleem? Rechtvaardigt die de bestuurlijke drukte eromheen?

Samenvatting van de inhoud van de Algemene Inspraakverordening Groningen 2005

Artikel 1: begripsomschrijvingen (inspraak, beleidsvoornemen, bestuursorgaan (= raad, college of burgemeester), inspraakgerechtigden, inspraakprocedure)

Artikel 2: onderwerp van inspraak: in beginsel mogelijk op alle terreinen van het gemeentelijk bestuur, en als de wet er toe verplicht. Geen inspraak: indien wettelijk uitgesloten; bij hogere regelgeving waarbij bestuursorgaan geen beleidsvrijheid heeft; begroting e.d.; bij spoedeisende besluitvorming; indien belang van verantwoordelijkheid voor kwetsbare groepen in de Groninger samenleving groter is; plus nog wat kruimelgevallen.

Artikel 3: inspraakgerechtigden: woonachtigen en natuurlijke of rechtspersonen in dat deel van de gemeente dat door bestuursorgaan wordt bepaald. Geen ruimtelijke restrictie voor organisaties die blijkens

hun statuten belangen behartigen die door het betreffende beleidsvoornemen kunnen worden getroffen of geraakt; ook geen restrictie t.a.v. de voorbereiding van ruimtelijke plannen waarop de artikelen 6a en 11 van de Wro van toepassing zijn.

Artikel 4: vormen van inspraak (schriftelijk, mondeling of een combinatie)

Artikel 5: inspraakprocedure en bekendmaking

Artikel 6: Klachtprocedure, (eventueel eindigend bij de ombudsman Groningen)

Wandelen in coronatijd

Pieter Bootsma

Nood leert niet alleen bidden maar ook wandelen. Ik groeide op in een Fries terpdorp met een rondweg om de terp waarop de bewoners zondagmiddag al wandelend elkaar tegenkwamen. Het gaf hen de gelegenheid elkaar te ontmoeten en met elkaar te praten of over elkaar te praten. Of de tijden inmiddels waren veranderd en de zondagmiddagwandeling niet meer in zwang was, ik weet het niet maar toen ik in Groningen kwam wonen verdween bij mij de wandelende medemens van het netvlies. Hoe anders is dat

nu. Ons actuele leven is in nood door het coronavirus. Een van de weinige mogelijkheden van vertier die ons rest is wandelen en een stroom van wandelaars trekt op de zondagmiddag dan ook langs mijn huis op weg naar het nabije Noorderplantsoen. Om met de ministers te spreken: we halen massaal een frisse neus.

Ons wandelen kan ook een ander doel hebben. We kiezen een route die ons langs allerlei fraaie panden leidt zodat we van een aantrekkelijk stedelijk landschap genieten. Of

langs *lieux de mémoire* die ons doen herinneren aan spannende gebeurtenissen van weleer. Wandelgidsen in boekvorm of in levende lijve kunnen ons hierbij van dienst zijn. Een ander populair wandeldoel is de natuur, vaak tot schrik van boswachters en andere natuurbeheerders die schade vrezen voor flora en fauna. De Groninger Paul Passchier kiest met zijn *Diepenringkompas, zwerftocht langs het water* voor een wandeldoel dat ik niet eerder bij wandelgidsen ben tegen gekomen: de beschrijving van locaties langs of in de buurt van

de Diepenring met verhalen over bekende en onbekende bewoners en bezoekers als H.N. Werkman, Aletta Jacobs, Ede Staal, Jozef van den Berg, Herman Brood, Bas Jan Ader en de onvermijdelijke Arjen Robben, vergezeld van een vraag die de wandelaar tot zelfreflectie dwingt: *wie help jij en waarom? wat zoek jij in het leven? aan wie ben jij dienstbaar? ga je op avontuur of kies je voor veiligheid?*

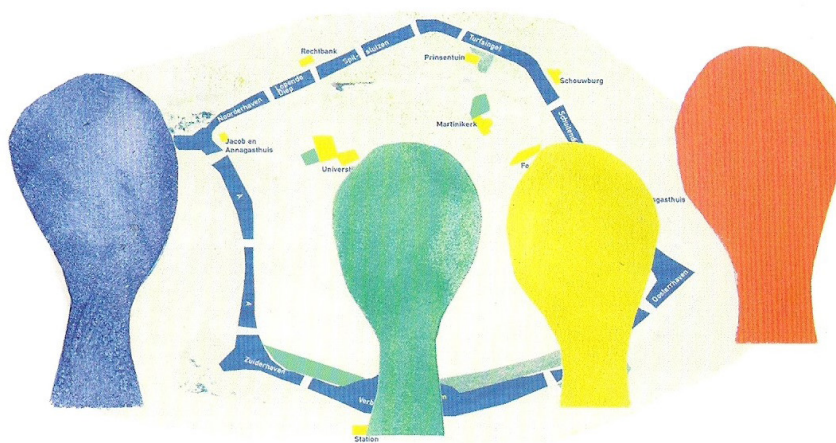
Als je in groepsverband wandelt

kan het onderlinge gesprek door die vragen ten eerste worden gestimuleerd. Maar het voornaamste is dat je tot nadenken wordt aanzet over de drijfveren in je eigen leven. Zo vertelt Paul Passchier over ene Ruurd Passchier, ongetwijfeld een telg uit zijn voorgeslacht, het volgende: "Na een bandeloos leven in Amsterdam vindt Ruurd Passchier werk in de cichoreifabriek van Nicolaas Oortman aan het Damsterdiep. Als hij in de winter door de fabrikant wordt

ontslagen, gaat de beroorde arbeider op rooftocht. Er valt een dode, hij wordt gearresteerd en door de rechter veroordeeld tot de doodstraf. De gevallen Hugenoot raadpleegt daarop enkele dominees, verbindt zich opnieuw met God en besluit zichzelf tot voorbeeld te stellen. *Oh mensen leer van mij* houdt hij op 16 oktober 1847 aan het Hofplein te Leeuwarden de in groten getale toegestroomde menigte voor; *laat het kwade en doe het goede*, voordat de strop om zijn nek gaat". Deze geschiedenis brengt zijn nazaat er toe de wandelaars de indringende vraag te stellen: *heb jij ergens spijt van?*

Passchier rust zijn wandelaars grondig toe met een *Kompas* (een plattegrond met de locaties die Passchier tot zijn verhalen hebben geïnspireerd), een QR-code die zorgt voor internettoegang tot *de Gids* (houvast voor het uitstippelen van de route), *Bronnen* (voor verdieping), en de *Wie* (wie aan het Kompas heeft bijgedragen). Niet alleen de corona, ook de voettocht van Passchier stemt tot reflectie (www.diepenringkompas.nl).

DIEPENRING KOMPAS Zwerftocht langs het water

Een boek over motivatie en magie in de vorm van een plattegrond met website en een wandeling langs de grachten van Groningen.

Paul Passchier
Tweelinck

Activiteiten

Zaterdag 11 en zondag 12 september zal er ter gelegenheid van Monumentendag weer een wandeling (circa anderhalf uur) worden georganiseerd. Het thema is dit jaar: *Mijn monument is jouw monument*. Zie voor nadere informatie onze website www.vriendenvandestadgroningen.nl

Correcties

Verscheidene lezers hebben ons geattendeerd op de onjuiste aanduiding van de foto op de omslag van nr. 104: het is inderdaad niet de Grachtstraat (dat was de omslag van het decembernummer) maar de hoogbouw aan de Zonnelaan/Dierenriemstraat. Verder was er nog een foutje in de tekst: op pagina 12, tweede kolom, regel 2 is sprake van buitenwoningen, dat moet bovenwoningen zijn.

BOEKHANDEL GODERT WALTER

oude ebbingestraat 53 - 9712 hc groningen - 050 - 312 25 23 - info@godertwalter.nl - www.godertwalter.nl

**Sake Elzinga
en Jikke van
der Spek: Het
Nijsinghhuys**
€ 16,95

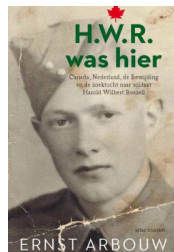
Het Nijsinghhuys, de 'verborgen parel' van Museum De Buitenplaats in Eelde, staat voor een kentering. Dit rijksmonument werd sinds 1971 door de grondleggers van het museum, Jos en Janneke van Groenigen, bewoond, gerestaureerd, langzamerhand

gevuld met hun uitgebreide collectie figuratieve kunst én in hun opdracht beschilderd met de meest fantastische wandschilderingen. Naast hun huis lieten ze in 1996 een museumpaviljoen bouwen in de organische architectuur van architectenbureau Alberts & Van Huut en rondom werd een prachtige (beelden)tuin aangelegd. Hun huis stelden zij mondjesmaat open voor het publiek, maar het was vooral privébezit.

**Marleen Dohle
e.a.: Sprekende
stenen - Levens-
verhalen van 263
nazi-slachtoffers**
€ 22,50

In de Schilderswijk in Groningen zijn 263 mensen omgekomen door naziterreur: Joden, verzetsstrijders, studenten en anderen die voor nazi's moesten werken of dat juist weigerden. Voor bijna al deze mensen is een Stolperstein voor hun voormalig woonhuis gelegd. Sprekende stenen vertelt de verhalen bij deze stenen. Er zijn nabestaanden overal in de wereld opgespoord en verhalen opgetekend die nog niet eerder zijn vastgelegd. Over mensen met dromen en idealen: uitvinders van puddingpoeder of splintervrije brillenglazen, vluchtelingen die zich in leven houden met een kraam op de markt, een parketmedewerker die vermomd als zuster Jo per ambulance verzetsdaden pleegt, een meisje dat opeens niet meer naar school mag.

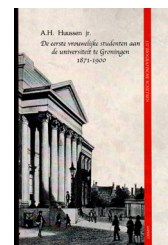
**Ernst Arbouw:
H.W.R. was hier**
€ 21,99

H.W.R. was hier is het verhaal van een Canadese soldaat, opgetekend door Ernst Arbouw. In een stukje bos in Eelde, net buiten de stad Groningen, vindt Arbouw een boom met de initialen van een Canadese soldaat erin gekerfd: H.W.R. TORONTO. CANADA. Arbouw raakt gefascineerd en geobsedeerd. Wie was H.W.R.? Met niet meer dan die drie letters gaat hij op zoek en vindt in een geallieerd archief een naam: Harold Wilbert Roszell, 21 jaar oud, gesneuveld bij de bevrijding van Groningen op 16 april 1945. In H.W.R. was hier reist de lezer mee met de adembenemende zoektocht die begint bij de schrijver in de straat en uiteindelijk leidt naar een voordeur in Toronto. Onderweg vertelt Arbouw het verhaal van gewone Canadese soldaten en hun rol bij de bevrijding van Nederland. Waarom meldden ze zich aan en hoe zagen ze Europa en de Nederlanders? Zo komt de oorlog bijna tastbaar dichtbij in deze prachtig geschreven, noodlottige geschiedenis.

**Collectie Verhilder-
sum: Merkklappen en
hun maaksters**
€19,50

Museum Landgoed Verhildersum bezit een unieke collectie negentiende-eeuws textiel met fraaie kostuums van de Groninger dracht en mode, accessoires en linnengoed. Deze collectie bevat ook merkklappen vanaf 1692 tot in de twintigste eeuw. Met vaak fraai versierde letters en cijfers merkten zij het linnengoed en kleding om het wasgoed bij de gezamenlijke bleek te kunnen onderscheiden. Beter gesitueerde meisjes versieren ook jurken en boorden van overhemden met borduurwerk.

**A.H. Huussen jr.: De
eerste vrouwelijke
studenten aan de
universiteit te Gro-
ningen, 1871-1900**
€ 29,95

Nadat meisjes in de jaren 1860 tot de nieuwe middelbare scholen waren toegelaten, volgde spoedig hun wens aan de universiteit te kunnen studeren. In Nederland meldden zich in de jaren zeventig de eerste vrouwen: te Groningen in 1871. Sindsdien nam hun aantal nog maar heel geleidelijk toe: van 1871 tot en met 1900 werden 137 studentes daar ingeschreven. In de hier geboden 'biografische schetsen' probeert de auteur hun sociale achtergrond te achterhalen, evenals hun vooropleiding, de gekozen studierichting en hun studieresultaten. Tevens is nagegaan welke carrières zij in de maatschappij hebben gemaakt.

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

Vrienden van de Stad Groningen
Van Royenlaan 19A
9721 EJ Groningen

Bestuurssamenstelling

E. Neef (voorzitter)
C. J. A. Wessels, (secretaris)
J. Boéré (penningmeester)
P. J. E. Bootsma
K. Jonkman
E. M. Meisner
T. van der Meulen
P. H. Pellenbarg
H. Th. van Veen

De Stichting Vrienden van de Stad Groningen

De Stichting Vrienden van de stad Groningen is opgericht in 1984. We zetten ons in voor de ruimtelijke kwaliteit (belevingswaarde, gebruikswaarde, toekomst- waarde) van de stad Groningen. We vragen aandacht voor het historisch karakter van de gebouwde en ingerichte omgeving, voor zover dat de belevingswaarde ondersteunt.

Middelen die we inzetten: bijdragen aan meningsvorming over architectuur en openbare ruimte door middel van lezingen, debatten en excursies.

Daarnaast participeren (mogelijk in overleg met andere partijen) in beleidsprocedures (overleg, zienswijzen, eventueel bezwaren bij gemeentelijk ruimtelijk beleid en het beleid van andere overheden).

We richten ons op de binnenstad maar geven daarnaast ook aandacht aan de stad Groningen als geheel en de ruimere context van de stad.

Hoe wordt u donateur?

U kunt u als donateur van de Vrienden van de Stad Groningen opgeven bij bovenstaand correspondentie-adres of via de website:
www.vriendenstadgroningen.nl
e-mail:
info@vriendenstadgroningen.nl

Bank: NL06 INGB 0000 4473 73

Minimum donatie
€ 15,00 per jaar

Groeininga

